

DOI: 10.31648/kpp.7992

Bartłomiej Kugacz

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID: 0000-0003-3451-407X

bartekugacz@gmail.com

**Nieuczciwe praktyki w zakresie refinansowania
z wykorzystaniem krótkoterminowych pożyczek****Uwagi wprowadzające**

W polskim obrocie prawnym istnieje spora różnorodność usług pozabankowych, których celem jest finansowanie (zazwyczaj bieżących) potrzeb konsumentów. Firmy z sektora pozabankowego ukierunkowane są zazwyczaj na świadczenie usług w formie krótkoterminowych pożyczek (tzw. chwilówek), których okres kredytowania często nie przekracza jednego miesiąca. Duża liczba przedsiębiorców działających w sektorze pożyczkowym świadczącym usługi w postaci chwilówek prowadzi swoje przedsiębiorstwa za pośrednictwem portali internetowych, wyspecjalizowanych w świadczeniu szybkiej pomocy w uzyskaniu gotówki. Liberalne podejście ustawodawcy do regulacji prawnych z zakresu pozabankowego sektora usług finansowych przyczyniło się do dynamicznego, a zarazem niekontrolowanego rozrostu firm specjalizujących się w świadczeniu krótkoterminowych pożyczek konsumenckich. Dlatego też zjawisko niekontrolowanego rozrostu sektora pozabankowego świadczącego usługi finansowe doprowadziło do nadużywania ze strony pożyczkodawców swojej przewagi, w szczególności na płaszczyźnie informacyjnej¹ kosztem konsumentów w trosce o własny interes gospodarczy. W związku z tym w większym stopniu odczuwana jest asymetria między stronami umowy, ponieważ pożyczkobiorca często działa pod wpływem emocji w pełnym zaufaniu do strony proponenta jako podmiotu profesjonalnego, z którym często łączona jest cecha lojalności oraz uczciwości. Takie zjawiska, co należy podkreślić, sprzyjają stosowaniu

¹ L. Węgrzynowski, *Niedozwolone postanowienia umowne jako środek ochrony słabszej strony umowy obligacyjnej*, Warszawa 2006, s. 15.

przez nieuczciwych przedsiębiorców praktyk sprzecznych z podstawowymi prawami konsumenckimi, takimi jak obowiązek przedkontraktowej informacji czy dokładnego określenia postanowień umowy ramowej.

Coraz większym problemem występującym na gruncie sektora usług pożyczkowych jest obchodzenie określonych limitów kosztów pozaodsetkowych przez firmy udzielające pożyczki. Dlatego też pojawia się pytanie, czy ograniczenie pobierania nadmiernych odsetek wynikających z przepisu art. 359 § 2¹ k.c.² stanowi obecnie wystarczający instrument ochrony interesów konsumenta przed obciążeniem go pozaumownymi kosztami udzielonej mu pożyczki? Wątpliwości mogą powstać zwłaszcza w sytuacji, w której przedsiębiorca udzielający kredytu konsumenckiego formalnie przestrzega regulacji dotyczących maksymalnej wysokości odsetek, natomiast w treści umowy kredytu konsumenckiego zastrzega wysokie dodatkowe opłaty o charakterze pozaodsetkowym (np. prowizje). W konsekwencji wskazane dodatkowe opłaty często przekraczają wysokość kwoty zaciągniętego kredytu konsumenckiego³.

Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie szeregu sposobów obchodzenia ustawowych limitów kosztów pozaustawowych przez pożyczkodawców oraz przybliżenie praktyki „rolowania kredytów”, która wykorzystywana jest przez pożyczkodawców działających za pośrednictwem portali internetowych specjalizujących się w udzielaniu pożyczek gotówkowych.

Cywilnoprawna kontrola postanowień umowy kredytu konsumenta

Dzięki zasadzie swobodnego kształtowania treści zobowiązania strony mogą ułożyć stosunek prawny według własnego uznania. Granicą swobody kształtowania treści stosunku zobowiązaniowego jest to, że stosunek taki nie powinien sprzeciwiać się własnej naturze prawnej, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Jednak nie oznacza to, że podmiot udzielający pożyczki może w sposób zupełnie dowolny kształtować prawa i obowiązki, których skutkiem jest narzucenie dodatkowych opłaty oraz usług na rzecz konsumenta. Kontrola treści umów zawieranych przez proponentów z adherentami może być przeprowadzona na podstawie przepisu art. 385¹ k.c. Przepis ten za przedmiot kontroli przyjmuje niezgodnione indywidualnie postanowienia umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem. Niezgodzonymi indywidualnie postanowieniami są takie postanowienia umowne, na których treść adherent nie miał realnego wpływu⁴. Do takich postanowień zaliczyć należy prowizje czy dodatkowe opłaty wynikające np. z usługi refinansującej pożyczkę. Warto podkreślić, że kontroli na podstawie art. 385¹ k.c nie podlegają postanowienia określające główne świadczenia stron (jeżeli zostały sformułowane

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 z późn. zm.), dalej jako k.c.

³ Uzasadnienie projektu ustawy, VII kadencja, druk sejmowy nr 3460, s. 22, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3460> (dostęp: 10.11.2021).

⁴ B. Mikłaszewicz, [w:] K. Osajda (red.), *Prawo zobowiązań – część ogólna*, seria: System Prawa Prywatnego, t. 5, Warszawa 2020, s. 810.

w sposób jednoznaczny). Dlatego też orzecznictwo⁵ dopuszcza możliwość badania opłat oraz prowizji, które zgodnie w literaturze nie są kwalifikowane jako świadczenia główne, pod warunkiem że nie zostały ustalone indywidualnie między stronami umowy. Dlatego do kontroli postanowień umownych ustalonych indywidualne zastosowanie mają zasady ogólne wyrażone m.in. w przepisach art. 58⁶ k.c. czy art. 5 k.c.

W orzecznictwie trafnie zostało stwierdzone, że nie można utożsamiać sankcji uznania danego postanowienia umownego za niedozwolone z sankcją stwierdzającą nieważność czynności prawnej. Dlatego też kolejność zastosowania sankcji wynikających z treści przepisów art. 385¹ oraz 58 k.c. została uporządkowana przez judykaturę. Zgodnie z orzecznictwem sankcja nieważności w przypadku uznania danej klauzuli umownej za sprzeczną z ustawą bądź mającą na celu jej obejście wyprzedza sankcję wynikającą z uznania danego postanowienia umownego za niedozwolone. Zdaniem Sądu Najwyższego jeżeli dana czynność prawna jest spreczna z ustawą, nie może ona wyrzucić skutku prawnego, a co za tym idzie – nie może kształtować praw i obowiązków konsumenta oraz nie jest w stanie rażąco naruszać jego interesów. W konsekwencji nie może podlegać ocenie z punktu widzenia zgodności z dobrymi obyczajami⁷. Dlatego też postanowienie wynikające z czynności prawnej sprzeczne z ustawą jest nieważne, a art. 385¹ k.c. nie może być traktowany jako przepis, który przewiduje inny skutek w rozumieniu art. 58 § 1 *in fine* k.c., w szczególności ten, że na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy⁸.

Istotnym zagadnieniem z punktu widzenia niniejszego wywodu jest problem związany z zastosowaniem przepisu art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim w stosunku do przepisów art. 58 k.c. i 385¹ k.c. Zdarza się, że strony postępowania uznają przepis statuujący maksymalne koszty pozaustawowe jako przepis szczególny wobec przepisów zawartych w k.c.

Jak podkreśla się w orzecznictwie, takie stanowisko jest nieprawidłowe z uwagi na to, że mimo wprowadzenia do systemu prawnego przepisu art. 36a na mocy ustawy o kredycie konsumenckim nie można twierdzić, iż przepis ten stanowi *lex specialis* wobec art. 58 k.c., a tym samym, że przepis ustawy o kredycie konsumenckim jako *lex specialis* wyłącza stosowanie normy wynikającej z przepisu art. 385¹ § 1 k.c.⁹

Dlatego też judykatura uznaje, że obowiązujące limity kosztów pozaodsetkowych na podstawie ustawy o kredycie konsumenckim nie wyłączają ochrony postanowień umownych pod względem ich abuzywności, w związku z czym nie można twierdzić, że art. 36a powyższej ustawy stanowi *lex specialis* wobec przepisów zawartych w Kodeksie cywilnym (w szczególności art. 58 k.c. i 385¹ § 1 k.c.)¹⁰.

⁵Wyrok SN z 6 kwietnia 2004 r., sygn. akt I CK 472/03, „Prawo Bankowe” 2004, nr 11, poz. 21.

⁶A. Janas, [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna (Art. 1–125)*, Warszawa 2018, art. 58.

⁷Uchwała SN z 13 stycznia 2011 r., sygn. akt III CZP 119/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 95.

⁸Ibidem.

⁹Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 29 grudnia 2017 r., sygn. akt II Ca 695/17, Lex nr 2451427.

¹⁰Wyrok SO w Łodzi z 19 lipca 2019 r., sygn. akt III Ca 435/19, Lex nr 2741626.

Sposoby obchodzenia przepisów o maksymalnych kosztach pozaodsetkowych

Przedsiębiorca udzielający świadczenia finansowego w postaci kredytów konsumenckich powinien przestrzegać m.in. dobrych obyczajów, które rozumiane są przede wszystkim jako szacunek oraz uczciwość w stosunku do drugiego człowieka. Z dobrymi obyczajami, jak wskazał Sąd Najwyższy, klóci się takie postępowanie, którego celem jest dezorientowanie konsumenta, wykorzystanie jego niewiedzy lub naiwności¹¹. Należy podkreślić, że system ochrony konsumenta w prawie europejskim oraz polskim zakłada co do zasady stosowanie modelu konsumenta świadomego¹². Obecnie przyjmuje się, że konsument nie jest osobą nieświadomą, którą należy zawsze chronić w kontaktach ze stroną profesjonalną¹³. Jednak ustawodawstwo europejskie, jak i krajowe powinno zapewnić odpowiednie mechanizmy prawne chroniące konsumenta z uwagi na istniejącą zazwyczaj nierównowagę strukturalną między konsumentem a przedsiębiorcą.

Dlatego też według dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady¹⁴ w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (dalej jako dyrektywa) konsumentom powinno zapewnić się ochronę przed nieuczciwymi lub wprowadzającymi w błąd praktykami. Powyższa dyrektywa wskazuje, że konsumentowi powinno umożliwić się przed podjęciem decyzji w związku z zawarciem umowy o kredyt zapoznanie się z informacjami na temat warunków i kosztów kredytu oraz swoich zobowiązań względem instytucji udzielającej kredytu konsumenckiego.

W dyrektywie zostało wskazane, że całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta powinien obejmować wszystkie koszty, łącznie z odsetkami, prowizjami, podatkami, opłatami dla pośredników kredytowych i wszelkimi innymi opłatami jakie konsument musi ponieść w związku z umową o kredyt, z wyjątkiem kosztów notarialnych¹⁵.

Zaznaczyć należy, że ustawa o kredycie konsumenckim¹⁶ nie definiuje pojęcia opłat obejmujących różnego rodzaju koszty związane z wynagrodzeniem kredytodawcy, takie jak np. opłata przygotowawcza, administracyjna czy opłata rejestracyjna. Znacznym problemem podnoszonym w literaturze jest zbiorcze określenie różnego rodzaju kosztów pod pojęciem opłat. W treści ogólnych warunków umowy pożyczki często sprowadzają się one do licznych obciążeń majątkowych, które w znacznej mierze wpływają na faktyczne koszty pożyczki, jakie poniesie konsument. Taka sytuacja powoduje, że pożyczkobiorca często nie ma pojęcia o dodatkowych obciążeniach wynikających z umowy pożyczki, które *de facto* nie wynikają *expressis verbis* z treści umowy.

¹¹ Wyrok SN z 8 czerwca 2004 r., sygn. akt I CK 635/03, Lex nr 846537.

¹² T. Czech, *Prawa konsumenta. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 18.

¹³ Wyrok SN z 29 listopada 2013 r., sygn. akt I CSK 87/13, Lex nr 1418874.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE.

¹⁵ *Ibidem*, s. 68.

¹⁶ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1083 z późn. zm.).

Poważne wątpliwości budzi również cel takich opłat z uwagi na to, że konsument może mieć wątpliwość, czy obciążające go dodatkowe świadczenia pieniężne stanowią ekwiwalent związany z procesem kredytowania, tzn. poniesionymi przez stronę pożyczkodawcy faktycznymi kosztami w ujęciu ekonomicznym związanymi z umową pożyczki, bądź czy kwota dodatkowych obciążeń finansowych stanowi zarówno ekwiwalent kosztu związanego z procesem kredytowania i zysku przedsiębiorcy¹⁷.

Ustawodawca pozostawił jednak kwestię otwartą w zakresie definicji katalogu kosztów związanych z udzieleniem kredytu konsumenckiego¹⁸. Występujące pojęcia opłaty oraz prowizji w przepisie art. 5 pkt 6a ustawy o kredycie konsumenckim nie mają ustalonych zakresów i mogą być stosowane zamiennie. Jednak, jak wskazuje doktryna, pojęcia te można odróżnić od siebie z uwagi na to, że prowizja częściej występuje, gdy należność ustalona jest za pomocą stawki procentowej, a pojęcie opłaty określane jest z kolei stawką kwotową¹⁹. Inaczej mówiąc, opłatą nazywa się wynagrodzenie o stałej wysokości (także okresowe), a prowizją – wynagrodzenie ustalane przy wykorzystaniu stopy procentowej²⁰.

Z kolei maksymalna wysokość odsetek pozaustawowych uregulowana została w przepisach ustawy o kredycie konsumenckim. Zabieg ten był konieczny, ponieważ maksymalne odsetki ustawowe od kapitału oraz za opóźnienia w świadczeniu, określone w przepisach Kodeksu cywilnego (odpowiednio art. 359 § 2 oraz art. 481 § 2 k.c.), obecnie nie stanowią już większej przeszkody dla nieuczciwych pożyczkodawców. Nieuczciwi przedsiębiorcy, mimo przestrzegania limitów wynikających z treści przepisów Kodeksu cywilnego, stosują różnego rodzaju klauzule umowne nakładające na pożyczkobiorców dodatkowe koszty związane z udzieloną pożyczką lub w postaci dodatkowych usług (np. refinansowania). Usługa refinansowania oferowana jest przez coraz liczniejszych przedsiębiorców działających w sektorze krótkoterminowych usług finansowych. Usługa ta polega na udzieleniu pożyczki w celu spłaty innego kredytu konsumenckiego. Należy zaznaczyć, że taka umowa nie jest zabroniona w świetle obowiązujących przepisów prawnych, jednak czynność ta coraz częściej przyjmując postać tzw. rolowania pożyczek.

Proceder „rolowania pożyczek” polega na tym, że przedsiębiorstwa oferujące usługi finansowe w postaci pożyczek krótkoterminowych przy współpracy z innymi powiązanymi ze sobą spółkami tworzą pewnego rodzaju holding finansowy, w ramach którego firmy te udzielają przemiennie klientowi pożyczek refinansujących pierwotnie zaciągnięte zobowiązanie. Praktyka ta polega na udzielaniu

¹⁷Jak wskazuje T. Czech, wysokość pobieranych opłat i prowizji nie musi zasadniczo mieć uzasadnienia ekonomicznego i nie musi wykazywać związku z ponoszonymi przez bank kosztami – T. Czech, *Adekwatność wysokości opłat i prowizji bankowych w stosunku do poniesionych kosztów*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014, nr 10(47), s. 79 i nast.

¹⁸E. Rutkowska-Tomaszewska, *Wynagrodzenie kredytodawcy związane z procesem kredytowania a regulacja prawna obniżenia całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego w przypadku jego przedterminowej spłaty jako przejaw ochrony interesów ekonomicznych konsumenta*, [w:] E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, Warszawa 2017, s. 300.

¹⁹T. Czech, *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 114.

²⁰Ibidem, s. 80.

konsumentowi kolejnego kredytu, w którym cała kwota przeznaczona jest na spłatę zobowiązania udzielonego przez innego kredytodawcę. W takich przypadkach „nowy” kredytodawca dokonuje spłaty kapitału oraz nałożonych na konsumenta kosztów. Problem polega na tym, że „nowa” umowa obciążona jest kolejnymi kosztami, najczęściej nazwanymi w umowie pożyczki opłatami za refinansowanie lub przedłużenie umowy²¹.

Wskazać należy na precedensowy wyrok²² z 9 czerwca 2022 r., w którym to Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie wskazał, że pozwana spółka zajmująca się pozabankowymi usługami pożyczkowymi dopuściła się stosowania nieuczciwej praktyki rynkowej polegającej na udzielaniu kolejnych pożyczek konsumentowi, który nie dokonał jeszcze spłaty pierwotnej pożyczki udzielonej mu przez pozwaną spółkę (lub innego kredytodawcę), gdzie koszty pierwszej pożyczki zaliczane były do całkowitej kwoty kolejnej udzielonej pożyczki (tzw. rolowanie pożyczki) konsumentowi, co powodowało przekroczenie ustawowych limitów dla pozaodsetkowych kosztów pożyczki nałożonych na konsumenta²³. Wskutek czego pożyczkobiorca popadał w tzw. spiralę zadłużenia²⁴.

Nadmienić należy, że umowy tego typu zawierane są często za pośrednictwem portali internetowych specjalizujących się wyłącznie w świadczeniu krótkoterminowej „pomocy” finansowej w postaci tzw. chwilówek. Udział kilku podmiotów w operacjach tego typu dyktowany jest potrzebą ograniczenia możliwości badania wysokości opłat związanych z takim procederem. Nowa pożyczka refinansująca poprzednie zobowiązanie udzielona jest przez inny podmiot, wskutek czego ustawowe limity kosztów pozaodsetkowych nie zostają przekroczone, ponieważ dodatkowe opłaty wynikające z usługi refinansującej poprzedni kredyt konsumencki przypisane są na rzecz nowego wierzyciela. Dlatego też cała konstrukcja tego typu umowy²⁵ służy zwiększeniu pozaodsetkowych kosztów, które limitowane są przez dyspozycję przepisu art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim²⁶.

²¹ Sąd zabezpieczył roszczenie Rzecznika Finansowego w sprawie dotyczącej „rolowania” pożyczek, <https://rf.gov.pl/2021/10/19/sad-zabezpieczył-rozszczenie-rzecznika-finansowego-w-sprawie-dotyczącej-rolowania-pożyczek/> (dostęp: 18.06.2022).

²² Wyrok SREJ. dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9 czerwca 2022 r., sygn. akt VI C 1926/21.

²³ Ibidem.

²⁴ Szerzej: S. Sobczyk-Grygiel, *Zwycięstwo rzecznika finansowego w sprawie rolowania pożyczek*, „Gazeta Prawna” 2021, nr 203.

²⁵ Należy zaznaczyć, że częstym zarzutem spotykanym w judykaturze sądów jest automatyczne refinansowanie pierwotnej, niespłaconej pożyczki wyłącznie na podstawie zaznaczenia właściwego pola w formularzu internetowym. Taki sposób wyrażenia zgody sprzeciwia się samym postanowieniom ramowym takiej pożyczki, z uwagi że dla zastosowania procedury refinansowania pierwotnego zobowiązania często wymaga się odrębnego wniosku. Często praktyką stosowaną przez przedsiębiorców świadczących tego rodzaju usługę w przestrzeni internetowej jest udzielenie pożyczki refinansującej poprzez złożenie wniosku w formie formularza internetowego, zawierającego w swojej treści propozycję indywidualnych warunków umowy, w której zawarta jest kwota pożyczki, okres, na jaki ma być udzielona, liczba rat i termin spłaty (w przypadku wniosku o pożyczkę pierwotną), a nadto opis zobowiązania podlegającego refinansowaniu (dyspozycja spłaty) – wyrok SO w Szczecinie z 27 czerwca 2019 r., sygn. akt II Ca 404/19, Lex nr 2707015.

²⁶ Wyrok SREJ. w Wodzisławiu Śląskim z 27 sierpnia 2020 r., sygn. akt I C 1854/19.

Limity kosztów pozaodsetkowych

Według orzecznictwa istotne znaczenie dla oceny ważności umowy o pożyczkę ma dyspozycja przepisu art. 36b ustawy o kredycie konsumenckim²⁷. Przepis ten wskazuje, że w przypadku prolongaty kredytu konsumenckiego w okresie 120 dni od dnia wypłaty tego świadczenia całkowita kwota dla celów ustalenia maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów tego kredytu (o których mowa w przepisie art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim) stanowi sumę kwoty udzielonego i wypłaconego świadczenia, którego spłata została odroczone.

Należy zaznaczyć, że do pozaodsetkowych kosztów kredytu dolicza się wszystkie koszty i opłaty, które kredytobiorca jest obowiązany ponieść w związku z odroczeniem spłaty takiego kredytu w okresie 120 dni od dnia wypłaty pożyczki. Z kolei w przepisie art. 36b ustawy o kredycie konsumenckim ustawodawca zamieścił szczególną regulację dotyczącą kosztów związanych z prolongatą spłaty. *Ratio legis* powyższego przepisu wskazuje, że ustawodawca, poprzez jego wprowadzenie, chciał zapobiec omijaniu limitów kosztów pozaodsetkowych w razie udzielenia kredytu konsumenckiego na krótki okres i pobierania wysokich opłat za jego przedłużanie, tzw. rolowanie²⁸. Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim pozaodsetkowe koszty maksymalne mogą wynieść 25% pożyczonej kwoty plus 30% za każdy rok kredytowania, jednak nie więcej niż 100% kredytu²⁹.

W wyniku przekroczenia powyższych limitów zawarcie kolejnej pożyczki refinansującej stoi w sprzeczności wobec obowiązującego prawa. Jak podkreśla się w judykaturze, o czynności sprzecznej z ustawą lub mającą na celu obejście ustawy można mówić tylko wtedy, gdy czynność taka pozwala na uniknięcie zakazów, nakazów lub obciążeń wynikających z przepisów ustawy i jeżeli tylko z takim zamiarem została dokonana³⁰. Dlatego też należy uznać tzw. rolowanie pożyczki za czynność sprzeczną z obowiązującym porządkiem prawnym, z uwagi że pożyczkodawca dąży do obejścia przepisów o maksymalnych odsetkach pozaustawowych.

Należy wskazać, że celem ustawowego limitu kosztów kredytu konsumenckiego nie jest wyłącznie kontrola abuzywności, lecz uniemożliwienie kredytodawcom stosowania kosztów przekraczających ustawowe limity, chociażby postanowienia umowy przewidujące takie koszty nie stanowiły postanowień niedozwolonych. Co więcej, mimo że w umowie pożyczki kwota wynagrodzenia prowizyjnego może mieścić się w limitach określonych w treści ustawy o kredycie konsumenckim, jednakże takie postanowienia zawarte w umowie jednak nie mogą naruszać dobrych obyczajów i w sposób rażący naruszać słuszych interesów konsumenta, w szczególności prawa do informacji o udzielonej mu usłudze kredytowej³¹.

²⁷ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1083 z późn. zm.).

²⁸ Wyrok SRej. w Szczytnie z 27 sierpnia 2018 r., sygn. akt I C 1124/18, Lex nr 2553079.

²⁹ Rolowanie pożyczek – postępowanie Prezesa UOKiK, <https://finanse.uokik.gov.pl/kredyty-konsumentkie/rolowanie-pozyczek-postepowanie-prezesa-uokik/> (dostęp: 30.10.2021).

³⁰ Wyrok SN z 1 czerwca 2010 r., sygn. akt II UK 34/10, Lex nr 619639.

³¹ Wyrok SO w Łodzi z 19 lipca 2019 r., sygn. akt III Ca 435/19, Lex nr 2741626.

Wnioski

Mimo występujących na gruncie prawa cywilnego mechanizmów kontrolujących działalność przedsiębiorców oferujących usługi finansowe w postaci krótkoterminowych pożyczek, wciąż dochodzi do nadużyć ze strony pożyczkodawców w stosunku do konsumentów. Nieuczciwi przedsiębiorcy oferujący „chwilówki” próbują obejść ograniczenia pozaodsetkowych kosztów pożyczek, tym samym narażając konsumentów na wysokie koszty związane z udzieloną „chwilówką” oraz możliwość wpadnięcia przez pożyczkobiorcę w tzw. spiralę zadłużenia.

Dotychczasowy brak nadzoru nad działalnością firm pożyczkowych przyczynił się do powstania mechanizmów prowadzących do pokrzywdzenia konsumentów poprzez omijanie ustawowo określonych limitów kosztów pozaodsetkowych. Należy zaznaczyć, że proceder tzw. rolowania pożyczek jest coraz powszechniejszą praktyką w środowisku pozabankowej „pomocy” finansowej. Dlatego też należy uznać, że obowiązujące przepisy o charakterze cywilnoprawnym nie stanowią wystarczającej ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynku finansowego zajmującego się udzielaniem pożyczek. Warto podkreślić, że pożyczkobiorca jest wciąż narażony na działania ze strony przedsiębiorcy świadczącego usługi kredytowe, który – wykorzystując swoją przewagę względem kontrahenta – narzuca mu często nowe opłaty przekraczające samą wysokość zobowiązania głównego. Dlatego też *de lege ferenda* postulować można rozszerzenie zakresu kontroli przedsiębiorstw udzielających pożyczki przez Komisję Nadzoru Finansowego bądź ustawowe określenie wymaganej formy organizacyjnej, w ramach której firmy pożyczkowe będą mogły świadczyć usługi kredytowe. Zabieg ten mógłby przyczynić się do uporządkowania strefy usługowej zajmującej się udzielaniem kredytów konsumenckich, w skutek czego formy ich działalności byłyby bardziej przejrzyste dla potencjalnych klientów oraz organów nadzorujących rzetelność tego rodzaju usług.

W związku z powyższym brak kontroli ze strony organów państwa oraz wymogu prowadzenia działalności pożyczkodawczej w określonej formie prawnej utrudnia, a często uniemożliwia prowadzenie rzetelnej kontroli takich przedsiębiorstw, co sprzyja stosowaniu przez pożyczkodawców niedozwolonych praktyk rynkowych. Należy również wspomnieć o działaniach podjętych przez Rzecznika Finansowego w zakresie zwalczania nieuczciwych praktyk rynkowych w sektorze usług pozabankowych, przybierających postać tzw. rolowania kredytów, czego następstwem jest wyrok³² uznający taką praktykę za nieuczciwą wobec konsumentów. Wyrok ten może stanowić asumpt do dalszej debaty na temat regulacji rynku pozabankowych usług finansowych, jako szczególnie narażonego na nieuczciwe zabiegi ze strony pożyczkodawców, często kierujących się partykularnymi interesami gospodarczymi.

³²Z 9 czerwca 2022 r., sygn. akt VI C 1926/21.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bednarek M., Mikłaszewicz P., [w:] K. Osajda (red.), *Prawo zobowiązań – część ogólna*, seria: System Prawa Prywatnego, t. 5, Warszawa 2020.
- Czech T., *Adekwatność wysokości opłat i prowizji bankowych w stosunku do poniesionych kosztów*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014, nr 10(47).
- Czech T., *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Czech T., *Prawa konsumenta. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Janas A., [w:] M. Frasz, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: Część ogólna (Art. 1-125), Warszawa 2018.
- Łętowska E., *Zbiąg norm w prawie cywilnym*, Warszawa 2002.
- Rutkowska-Tomaszewska E., *Wynagrodzenie kredytodawcy związane z procesem kredytowania a regulacja prawna obniżenia całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego w przypadku jego przedterminowej spłaty jako przejaw ochrony interesów ekonomicznych konsumenta*, [w:] E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, Warszawa 2017.
- Sobczyk-Grygiel S., *Zwycięstwo rzecznika finansowego w sprawie rolowania pożyczek*, „Gazeta Prawna” 2021, nr 203.
- Węgrzynowski Ł., *Niedozwolone postanowienia umowne jako środek ochrony słabszej strony umowy obligacyjnej*, Warszawa 2006.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1083 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 287 z późn. zm.).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE.

Orzecznictwo

- Wyrok SN z 6 kwietnia 2004 r., sygn. akt I CK 472/03, „Prawo Bankowe” 2004, nr 11, poz. 21.
- Wyrok SN z 8 czerwca 2004 r., sygn. akt I CK 635/03, Lex nr 846537.
- Wyrok SN z 29 listopada 2013 r., sygn. akt I CSK 87/13, Lex nr 1418874.
- Wyrok SN z 1 czerwca 2010 r., sygn. akt II UK 34/10, Lex nr 619639.

Uchwała SN z 13 stycznia 2011 r., sygn. akt III CZP 119/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 95.
Wyrok SRej. dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9 czerwca 2022 r., sygn. akt VI C 1926/21.

Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 29 grudnia 2017 r., sygn. akt II Ca 695/17, Lex nr 2451427.

Wyrok SO w Łodzi z 19 lipca 2019 r., sygn. akt III Ca 435/19, Lex nr 2741626.

Wyrok SRej. w Wodzisławiu Śląskim z 27 sierpnia 2020 r., sygn. akt I C 1854/19.

Wyrok SRej. w Szczytnie z 27 sierpnia 2018 r., sygn. akt I C 1124/18, Lex nr 2553079.

Wyrok SO w Łodzi z 19 lipca 2019 r., sygn. akt III Ca 435/19, Lex nr 2741626.

Źródła internetowe

Rolowanie pożyczek – postępowanie Prezesa UOKiK, <https://finanse.uokik.gov.pl/kredyty-konsumenckie/rolowanie-pozyczek-postepowania-prezesa-uokik/>.

Sąd zabezpieczył roszczenie Rzecznika Finansowego w sprawie dotyczącej „rolowania” pożyczek, <https://rf.gov.pl/2021/10/19/sad-zabezpieczyl-rozsczenie-rzecznika-finansowego-w-sprawie-dotyczacej-rolowania-pozyczek/>.

Uzasadnienie projektu ustawy, VII kadencja, druk sejmowy nr 3460, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3460>.

Unfair refinancing practices using short-term loans

Summary

The purpose of this article is to present civil law mechanisms protecting consumers against unfair practices of the financial market. Companies that grant loans often bypass statutory cost limits out of concern for their own economic interests to the detriment of their customers. Therefore, it is important to point out unfair practices to which consumers are subjected by entrepreneurs operating in the loan services sector.

The work indicates the sources of consumer protection at the national and European level, which are to counteract the violation of consumer rights in commercial transactions *sensu largo*. It should be stressed that the consumer in asymmetrical relations is a subject particularly vulnerable to unfair practices of the trader, who often uses his advantage, especially his information advantage, to gain additional income by imposing on the consumer a number of financial burdens (usually not equivalent to the costs incurred by the trader), resulting in harming the weaker party to the loan contract, i.e. the consumer. The market of financial services that specialise in granting short-term loans is not subject to control by the Polish

Financial Supervision Authority (KNF), which encourages unfair market practices, therefore it is important to notice the problem of lack of state supervision over the activities of such companies.

This paper is the result of analysis of case-law and literature in the field of non-bank financial services.

Keywords: loan, consumer, trader, civil law